

UYGULAMALI HALK BİLİMİ BAĞLAMINDA GÜNLÜK BURÇ YORUMLARI VE KİMLİK TASARIMI

Daily Horoscope and Identity Creation within the Context of Applied Folklore

Tuna YILDIZ*

ÖZ

Astroloji, mitoloji ve uygulamalı halk bilimi arasında kimlik yaratımları bağlamında ilk bakışta fark edilemeyen ancak daha derin bir çözümleme ile anlaşılabilir katmanlı bir ilişki bulunmaktadır. Astrolojiye dair önemli verileri sunan burçların kökeninden bahseden anlatılarda birçok mitolojik hikâyeye gönderme yapıldığı görülmüştür. Bu anlatılarda genellikle mitolojik bir kahramanın yer aldığı ve bu kahramanın başından geçen olayların sonucunda ortaya çıkan kişisel özelliklerinin de o burca geçtiği görülmüştür. Bunun yanında günlük burç yorumlarının da insanlara her gün yeni bir hikâye sunarak kendi kişisel mitlerini oluşturmasına katkı sağladığı görülmektedir. Bu yazı mitolojinin 19. yüzyılda uluslaşma çabası içinde olan halklara yeni ulusal kimlikler sunması gibi günümüzde de astroloji ve burçların, beslendikleri mitik kaynak ve anlattıkları günlük hikâyeler ile insanlara kişisel bir kimlik sunduklarını ortaya koyarak bu durumu uygulamalı halk bilimi kapsamında yorumlamayı amaçlamaktadır. Makalede, öncelikle uygulamalı halk bilimi ve kimlik arasındaki ilişki anlatılmış sonrasında ise astroloji alanının Türk-İslam kültürü ve dünyadaki tarihsel gelişimine değinilmiştir. Burçların arka planında yer alan mitik dünyadan yola çıkılarak kökenlerine dair anlatılan hikâyeler ve günlük burç yorumları uygulamalı halk bilimi ve kimlik yaratımı ilişkisi kapsamında değerlendirilmiştir. Burçlarla ilgili olarak anlatılan mitolojik hikâyeler Batı astrolojisinden ve onun alt metnini oluşturan Yunan mitolojisinden ve de benzer özellikler taşıyan ancak Batı astrolojisi kadar popüler olmayan Türk astrolojisinden seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Uygulamalı halk bilimi, mitoloji, kimlik, astroloji, burçlar.

ABSTRACT

There is a layered relationship between astrology, mythology and applied folklore in terms of identification creation, which is not realized at first glance but can be understood with a deeper analysis. In the narratives that talk about the roots of the zodiac signs and provide very important data with regard to astrology, it is seen that there are many references given to various mythological stories. In these narratives it is seen that there is generally a mythological hero and his/her personal characteristics that develop out of the events he/she experiences pass on to that zodiac sign. Besides, it is also observed that the daily horoscopes contribute to the creation of personal myths by providing individuals a new story every day. This paper aims to interpret the astrology and zodiac signs of today within the scope of applied folklore by presenting that they provide personal identities to people through mythic source they feed on and daily stories they tell just like mythology providing new national identities to nations in the struggle of nation building in the 19th century. In the article, primarily the relationship between applied folklore and identity is explained and afterwards the historical development of the field of astrology in Turkish-Islamic culture and in the world is addressed. Stories that talk about the roots of the zodiac signs based on the mythical world and daily horoscopes are assessed within the scope of applied folklore and identity creation. Mythological stories told in relation to zodiac signs are chosen from the Western astrology and Greek mythology, which is the sub-text of Western astrology, and Turkish astrology, which has similarities with but not as popular as the western mythology.

Key Words

Applied folklore, mythology, identity, astrology, horoscopes.

* Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Bölümü Doktora Öğrencisi, Ankara/Türkiye, tunayildiz84@gmail.com

Uygulamalı halk bilimi ortaya çıktığından beri yeniden canlandırma, yaratım, değişim, aktarım gibi terimler çerçevesinde resim, edebiyat, sinema, tiyatro, hediyelik eşya gibi alanlarda sıkça tartışılmış ve üzerine farklı görüşler üretilmiştir. Uygulamalı halk biliminin geleneğe var olanı “yeniden yaratan ve yorumlayan” niteliğinin yanında onun değişen ve dönüşen bağlamlarda bireysel kimlik oluşturabilmedeki etkin rolü de dikkat çekicidir. Uygulamalı halk bilimi ve kimlik arasında ilk bakışta yalnızca “ulusal kimlik inşası” olarak algılanan ilişki daha derin bir bakışla bireysel kimlik yaratımları kapsamında da yorumlanmaya müsaittir. Uygulamalı halk biliminin bireysel kimlik yaratımlarından evvel ilk önce ulusal kimlik inşası için kullanımı Richard Dorson’un söyledikleri ile açıklanabilir. Dorson, folklorun çalışmalarını politik çıkarları için kullanan ilk ulusal devletin, Hitler’in Ulusal Sosyalist hükümeti olduğunu söyler ve 1930’lu yıllar boyunca Almanya’da kültürün ve geleneğin mistik bağlarını birleştirilerek üstün ırk kavramını belgeleyen yoğun bir folklor edebiyatı yayımlandığını aktarır. Buna göre Volk terimi, Herder’in zamanından beri, böyle mistik bir auraya sahipti ve şimdi “siyasi anlam” taşımaya başlamıştı (Dorson 2006: 26). Dorson’un aktarımından da anlaşıldığı üzere uygulamalı halk bilimi özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında Almanya’nın yeni bir ulus inşası için folkloru kullanması ile kendini göstermeye başlamıştır.

Günümüzde ise uygulamalı halk

biliminde sıkça başvurulan kişisel kimlik yaratım araçlarından birinin de mitler olduğu söylenebilir. Bruce Jackson uygulamalı halk bilimi ile ilgili çalışmasında değişen bir toplumda, sosyo tarihsel mitlere ve sembollere dair bir halk bilimi araştırmasının; eski ve yeni değerlerin tekrar değerlendirilmesinde yardımcı olması gerektiğini ve sosyal ilerlemeyi veya reaksiyonu teşvik etmede, insanları birleştirmede veya ayırmada mitlerin ve sembollerin pozitif veya negatif yönüne dair yeni bir yaklaşım sağlayarak geçmişin ışığında bugünü veya tam tersini anlamada yardımcı olması gerektiğini belirtir (Hirsch 2014: 48, Jackson 1966’dan). Jackson’un mitleri ve sembolleri uygulamalı halk bilimi ile bağdaştırarak insanları birleştirmede ya da ayırmadaki rolüne dikkat çekmesi tıpkı astrolojik burçların mitik bir hikâyeye ile insanlara birer kimlik sunarak onları sınıflandırması ya da farklı olduklarını hissettirmesine benzetilmektedir. Uygulamalı halk bilimi ve kimlik arasında ulusal kimlik düzeyinde gerçekleşen dikkatin bireysel kimlik yaratımında da var olabileceği savunulabilir. Batının astroloji sistemini önce yazılı daha sonra da görsel ve interaktif ağlarda tüm dünyaya sunması ve bunun etkilerinin bireysel düzeyde insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen bir konuma gelmesi, bu alanın uygulamalı halk bilimi kapsamında değerlendirilip yorumlanması gerektiğini düşündürmektedir.

Venetia J. Newall “Halk Bilimi ve Geleneğin Uyumu” başlıklı yazısında eski bir reklam ajansının çalışanına

gönderme yaparak, tüketicinin özlemlerinin akılda tutulmasının önemli olduğunu, insanlara hayatlarının donukluğunu hatırlatmanın kötü bir sonuca sebep olacağından dolayı mit, efsane ve romantik görüntülerin kullanılması gerekliliğini hatırlatır (Newall 2014: 98). Newall'ın uygulamalı halk bilimi eksenindeki bu yaklaşımını burçlar özelinde ve özellikle de günlük burç yorumları kapsamında değerlendirmek gerekir. Mitolojik öğelerin karşılaşıldığı alanlardan biri de astroloji ve günlük burç yorumlarıdır. Günlük burç yorumları “donuk hayatlara” sahip olan insanlara yeni sürprizler sunar. Bu sürprizleri sunarken mitolojinin bilinmemezliğinden ve gizeminden faydalanır. Mitolojik bir kahramanın doğaüstü güçlerinin kendi burcunda yer alması ya da tarihte yaşamış ünlü dehaların, sanatçıların, liderlerin de kendi burcundan oluşu insanların dikkatini çekmekte ve kendilerine bir kimlik belirlerken burçlara olan özdeşliklerini artırmaktadır.

Hans Moser kent folklorunun yeni meselelerinin, sosyolojik değişmelerin, aç ve tok insanların, kent uyarılığının filmler, dergiler, radyo gibi kanaat oluşturucu organlar vasıtasıyla yayılışının ve sokaktaki insanın dünya görüşünün, sansasyonun, gü-rültü, muhafazakârlık ve modernitenin halk bilimi ile geçmişin yaşayan kalıntılarından çok daha yakından ilgili olduğunu söylemektedir. Modern ve günümüz kültürünün de halk biliminin içinde yer alması gerektiğini belirtir (Çobanoğlu 2002: 320, Scharfe 1989'dan). Moser'in uygulamalı halk

bilimi ile ilgili bu yaklaşımdan hareketle günümüz dünyasında gazete, dergi, internet sitelerinde yer alan astrolojik karakter analizleri ve burç yorumları da mitik kaynakları ve geçmişe duyulan özlemlerle yeni bir kişisel kimlik yaratımına imkân sağladıkları için uygulamalı halk bilimi ekseninde değerlendirilebilir.

Kişisel kimlik yaratımlarının kökleri genetik, çevresel veya kültürel olabilir. Bu nedenle uygulamalı halk biliminin kimlik inşası için kullanımı esnasında ister istemez kültürel kodlarla ya da mitolojik öğelerle karşılaşılır. Mitolojik öğelerin karşılaşıldığı alanlardan biri de astroloji ve günlük burç yorumlarıdır. Hem Doğu hem de Batı geleneğinde köklü izleri bulunan astroloji kimilerine göre yalnızca bir hurafeden ibarettir; kimileri içinse astroloji bir bilim dalıdır. Hurafe ve bilim arasında kalan astrolojiye ve yıldız falına insanların ilgi göstermelerinin temel nedeni, astrolojinin, ekonomik planlamalar yapmak, diyet türleri belirlemek, saç şekli ve renk seçimi, tatil rotası çıkarmak, giyim ve tarz oluşturmak, kişiye özel hediyeler belirlemek, karakter analizi yapmak gibi bireylerin günlük hayatlarının içinden gelen ve her an karşılaşılabilecekleri durumlarda kullanılmasıdır. Bu nedenle astroloji diğer fal türlerinden daha çok ilgi görmektedir. Astrolojinin bu bir adım öndeki halinin yansıması olan burçlara gösterilen ilginin nedenlerinin ve boyutlarının daha iyi anlaşılabilmesi için astrolojinin tarihini ve gelişimini bilmek faydalı olacaktır.

Anton Pannekoek astroloji tarihi-

ni anlattığı kitabında, gök olaylarına bakarak kehanetlerde bulunmanın, özellikle de felaketleri kestirmenin, tarihte pek çok toplumda gözleendiğini ve bunun ilk yazılı örneğinin Mezopotamya'daki Asur ve Babil uygarlıklarında yer aldığını söyler. (Pannekoek 1961: 33). Giovanni Scognamillo da *Astroloji ve Yıldız Bilimi* isimli yapıtında benzer bir biçimde astrolojinin yaklaşık 6000 yıl önce Ortadoğu'da Ur, Uruk ve Babil kentlerinde doğduğunu ancak asıl ülkesinin Keldan olduğunu söyler. Scognamillo, Keldanlılarda Ziguratların birer gözlemevi görevini gördüğünü, Ziguratların yöneticileri olan rahiplerin hem ayınlar düzenlediğini hem de tanrıların çıkış yeri gibi bilinen yıldızları, gezegenleri uzun uzun incelediklerini söyler (Scognamillo 2003: 31). Sydney Omarr *Astroloji ve Burçlar* isimli yapıtında, astrolojinin eski çağ insanının ayın hareketlerini izleyerek zamanı kaydetmeye çalıştığı MÖ 2500 yılından bu yana farklı biçimlerde uygulandığını ve tüm uygarlıklarda yer aldığını söylemektedir (Omarr 1999: 27). Yukarıda sözü geçen araştırmalarda görüldüğü gibi astroloji oldukça eski bir geçmişe sahip olmakla birlikte insanın gökyüzü ile ilişkisi ve bu ilişkinin yaşamsal döngüyü anlamlandırma biçimine yaptığı etki kapsamında ortaya çıkmıştır.

Pannekoek, Günümüzde batıda var olan astroloji sisteminin kökeninin Eski Yunan'dan gelmekte olduğunu belirtir. Büyük İskender dönemine kadar, Eski Yunan'daki gökyüzü incelemeleri yeryüzünde olan olayların açıklamasını ve kehanetleri içermeye

diğini söyleyen yazar, gelecekle ilgili tahminlerin, gökyüzü cisimlerinin hava durumunu etkiliyor olduğu görüşünden ibaret olduğunu ancak bu dönemden sonra Mezopotamya uygarlıklarının etkisi ile Eski Yunan'da astronominin yanı sıra astrolojinin de boy göstermeye başladığını ifade eder. (Pannekoek 1961:130).

Eski Türklerde astroloji ve mitoloji ilişkisi daha çok ay, güneş ve yıldızların tanrılar ile bağlantısına ve zamansal hareketler ile bağlıdır. J.P.Roux eski Türklerin astrolojik bilgilerinin az olduğunu gördüğünü, Kutadgu Bilig'de vurgulandığı gibi, ancak Hristiyan çağının ikinci binyılının başlangıcından itibaren Yunan etkisi ile geliştiğini söyler. Roux, bununla birlikte yedinci ve dokuzuncu gezegen olan Venüs ve Mars'ın hareketlerinin Eski Türklerde pek çok temsiline kökenini oluşturduğunu belirtir (Roux 2000: 343). Yaşar Çoruhlu *Türk Mitolojisinin Ana Hatları* isimli yapıtında Türklere ait olan birçok anlatıda ayın erkek, güneşin dişi olarak algılandığını ve bu durumun Umay kültü ile bağlantılı olduğunu söylemektedir (Çoruhlu 2002: 26). Eski Türklerde de bugün olduğu gibi on iki burç, on iki ayrı hayvan sembolü ile gösterilmektedir (Duvarcı 1987: 45- 46).

Eski Türklerde yıldızlar ve tanrılar arasında kurulan ilişki Osmanlı döneminde ise yıldızname geleneği ile kendini devam ettirmiştir. Yıldıznameler bizzat padişahlar tarafından himaye edilen, burçların çeşitli cetvel ve hesaplama yöntemleriyle yorumlanmasına dayalı yaygın bir ge-

lenektir. Yıldız falı, bir başka deyişle gezegenlerin hareketlerinden anlam çıkarma (astroloji); gökbilimin (astro-nomi) doğma ve gelişme nedeni, aynı zamanda da çağındaki pek çok benzeri gibi Osmanlı sarayında da özel görevliler bulundurulmasına yol açan bir çeşididir. Bu görevlilerin en ustası, deneyimli müneccim başı adıyla anılır (Sezer 1988: 10). Osmanlı İmparatorluğu döneminde padişahın tahta oturması, savaş açmak, ordunun yola çıkması, geminin denize indirilmesi, sultan düğünü gibi devleti ilgilendiren önemli konularda müneccimlerin düzenledikleri zayıf dikkate alınarak zaman belirlenir (Başar 1972: 49).

Uzun ve kapsamlı bir tarihî geçmişi olan astroloji kapsamında burçların özelliklerinin ve günlük burç yorumlarının bireysel kimlik oluşturmadaki rolünü anlayabilmek için öncelikle mitoloji ve kimlik arasındaki ilişkiyi belirlemek önemlidir. Jan Assmann *Kültürel Bellek* adlı eserinde, mitlerin insanın kendini ve dünyayı tanımak için anlattığı bir öykü olduğunu söyler. Assmann, mitin geçmiş ile gelecek arasındaki aydınlatıcı rolünü vurgularken mitin önemli bir işlevinin de var olanı, tarihin ışığında anlamlı kıldığını ve adeta Tanrı'nın hükmü hâline getirerek değiştirilemez biçimler hâline soktuğunu belirtir (Assmann 2001: 79-81). Mitlerin insanların belleğinde var ettiği değiştirilemez tanrısal hükümler ile burçların adeta birer öz niteliği olarak görülebilecek değişmez özellikleri birbirlerine birçok açıdan benzerlik gösterirler. Örneğin burçların özelliklerini kendi bireysel

özellikleri gibi gören insanlar kimlik sahibi olmak isterler ve değiştirilemez karakter özellikleri ile kendilerini donatırlar. Assmann'a göre toplumlar, geçmişe öncelikle kendilerini tanımlamak için ihtiyaç duyarlar ve içgüdülere sahip olmayan insan, onun yerine dünyayı simgesel olarak kendisine açıklar ve böylece yaşanabilir bir anlam dünyası olarak algıladığı kültüre uyum sağlar (Assmann 2001: 133-137). İnsanların kendileri için yaratacakları anlam dünyaları belirli simgeler taşımaktadır. Bu simgeler onlara özellikle durağan olmayan yaşamda karşılaşılan birçok sorunda hızlı ve derin bir yönlendirme ve karar alma imkânı tanımaktadır. İnsanların yaşadığı kimliği ve dinamikleri belirleyen kültür içinde ise mitoloji; katmanlı ve derin bir yapıyla hızlı ve etkin bir simgesel anlam dünyası sunar.

Assmann'a göre, biz kimiz, nereden geliyoruz ve bizim evrendeki yerimiz neresi sorularına cevap veren mitler ve efsaneler doğrudan kimlikle ilişkilidir (Assmann 2001:142). Bir anlamda insanın kendi özelliklerini, bulunduğu ortamı ve evrendeki yerini kendi öz benliğine ve çevreye aktarma işlevi gören mitler çoğunlukla bu işlevini kurgusal biçimde yerine getirir. Bu özellikleri mitlerin günümüzde birçok alanda kendisine yer edinmesine de imkân tanımaktadır. Benliğin oluşumunun önemli bir parçası olan hikâyeleştirme William Randall'ın ifade ettiği gibi kendi kişisel mitolojimizi yaratabilir. Ona göre hikâyelerimizi anlatmak kişisel mitolojimizi biriktirir ve sahip olduğumuz hikâyeler ko-

leksiyonu bizi biz yapan öğeler olarak işlev görür. Geçmiş hatırlamak, geleceği revize etmek için kullanılan mit yeniden yazılmak zorunda kalır (Randall 1999:74). Randall'ın ifadelerinden hareketle günlük burç yorumlarının da hem bir hikâye hem de temelde var olan belirli ve sınırları çizilmiş özellikleriyle mitleri anımsattığı söylenebilir. Örneğin günlük burç yorumlarını okuyan bir kimsenin kendisine sunulan hikâyeyi bir motivasyon aracı olarak gördüğü ve gün içindeki bazı aktivitelerinde bunu göz önünde tuttuğunu söylemek mümkündür. Günlük burç yorumlarının kişilerin gündelik hayat içindeki bazı seçimlerinde ön plana alınışı Eric Fromm'un "marketten alınan kimlik" benzetmesini akla getirmektedir.

Eric Fromm, çağımızda insanın kimlik duygusu ihtiyacını, kişisel ve kendine özgü özellikler geliştirerek gidermesinin gittikçe zorlaştığını, toplumun ve sistemin insanın kendi olmasına izin vermediğini vurgular. Bunun yerine insanın "kimlik duygusu" ihtiyacını, hazır olan "kimlikleri" kendini değiştirmeden edinmekle, bir bakıma marketten satın almakla gidermeyi tercih ettiğini ifade eder (Fromm 1991: 29). Sözü edilen bu hazır kimlik örneklerini gazete, dergi ve internet sitelerinde yer alan astroloji köşelerinde de sıkça görmek mümkündür. Çünkü Astroloji bireylere öncelikle temel özellikleri belirlenmiş ve benimsenmeye oldukça müsait hazır kimlikler sunmaktadır. Örneğin; Başak burcu titiz, Terazi burcu dengesiz, Aslan burcu lider, Koç burcu ise inat-

cıdır. Doğum tarihi gibi kesin ve somut bir veriye dayanarak oluşturulan bu burçlardaki özellikler kişilere hazır birer kimlik sunarak "marketten satın alınan kimlik" benzetmesine uygun bir nitelik gösterirler. Bu kimliklerin ise alt metinlerini oluşturan mitik tanımlamalar onların kolay benimsenebilir olmasını sağlamaktadır. Buradan hareketle astroloji ve burçların mit ve bireysel kimlik arasında var olan ilişkinin kaydını yansıtan birer araç olarak görülebileceği söylenebilir.

İnsanların kendi içlerinde bazı kodlamalar yapması, kendi duygu ve düşüncelerini burçların sunduğu kimlik özellikleri karşılaştırması bir anlamda Randall'ın mitlerle ilgili düşüncelerine paralel özellikler gösterir. Randall'a göre insanların iç hayatlarını kodlama ve organize etme yolu olan mitler, onların hayatlarını ve kimliklerini deneyimlere dönüştürürken başvurdukları bir anlatı modelidir. Randall, çalışmasının başka bir bölümünde ise her mitin kendi içinde bir karşıtının olduğunu belirterek, karşıt mitleri de içeren yeni bir mitin var olan eski mite eklendiğini söyler (Randall 1999: 264). Randall'ın söyleminden hareketle karşıt ya da yükselen burç kimliğini tartışmak gerekir. Yükselen burçlar bir kişinin doğum saatine göre belirlenir ve var olan burcundan farklı bir konumdadır. Genellikle burç yorumlarında normal burçlardan sonra mutlaka yükselen burç özelliklerine de bakılması tavsiye edilir. Kişinin normal burç kimliğinde yer almayan ve anlamlandırılmadığı özellikler yükselen burcunun nitelikleri sayesinde

anlam kazanır. Kimliğin karşıtlığı da böylelikle anlam kazanmış ve sınıflandırılmış olur.

Mitoloji ve bireysel kimlik yaratımı arasında var olan bu derin ilişkiyi burçlarda görmek mümkündür. Örneğin; mitolojik bir kahramanın hikâyesi ile özdeşleşen Aslan burcu şu biçimde anlatılmaktadır:

Tanrılar tanrısı Zeus'un hem kız kardeşi hem de saygıdeğer karısı olan Tanrıça Hera, Zeus'tan intikam almak için, Argolis Ovası'na yenilmez bir Aslan gönderir. İni Arima Dağında olan Ekhidna'nın yarattığı bu canavar Aslanın karşısına yine Herkül çıkmış. Canavar Aslanla amansız bir mücadele veren Herkül, bu savaştan galip çıkmasını bilen taraf olmuş. Herkül'ün bu zaferini kutlamak için bu bölgede iki yılda bir Argolis Ovası'nda Zeus'un onuruna Nema oyunları düzenlenmiştir. Bu oyunların, bir yılan sokmasından ölen Nemea kralının oğlu Opheltes'in anısı için Herkül tarafından düzenlendiğine inanılır. Bu ve bunun gibi birçok kahramanlıkları olan Herkül'ün o müthiş tanrısal gücünün, Ekhinda'nın yarattığı bu Aslanın gücü ile birleşerek Aslan burcunun güçsel yapısıyla özdeşleştiği ortadadır (http://astroloji.mahmure.com/haberler/burclarin-mitolojik-gecmisleri_653602).

Türk astroloji sistemi ile karşılaştırıldığında ise Aslan, birden fazla burca denk gelmektedir. Özgür, Kösümnü, Künlü adlı burçlar Aslan burcunun yer aldığı zaman dilimlerinde yer almaktadır. Sofi Tram-Semen *Türk Astrolojisi* isimli yapıtında 36 adet burcun yer aldığını söylemekte-

dir. Batı astrolojisinde bir burca denk gelen 30 günlük süreyi 10 günlük dilimlere çeviren Tram-Semen, Batı astrolojisinde yer alan bir burcun içinde birbirinden farklı üç burç bulunduğunu ifade eder (Tram-Semen 2004: 26). Aslan burcunun Batı astrolojisindeki mitik arka planından gelen güçlü ve lider yapısının Özgür, Kösümnü, Künlü adlı Türk astrolojisinde yer alan burçlarda da olduğu görülmektedir. Tram-Semen bu üç burcun ayrıntılı özelliklerinde "lider olmayı sever, tüm hayatı boyunca üst sınıfta yer alır, otoriterdir..." gibi tanımlamalara yer verir. Ayrıca Batı astrolojisinde her bir burca denk gelen yönetici gezegenlerin Türk astroloji sisteminde de benzer biçimde yer aldığı görülür. Örneğin Künlü burcu kün yani güneş sözcüğünden türemiştir dolayısıyla yönetici gezegeni de Güneş'tir (Tram-Semen 2004: 192). Bu durum Batı astrolojisindeki Aslan burcunun yönetici gezegenin de Güneş olması ile aynıdır.

Başak burcunun mitolojik hikâyesinde geçen kahraman ile bugün Başak burcunda olan insanların özellikleri özdeşleştirilmiştir:

Başak burcunun sembolü bir mite göre tanrılar Tanrısı Zeus'un Themis'ten olan kızı Astrae'dır. İnsanların erdem ve mutluluk çağı olarak adlandırıldıkları Altın Çağda, insanların arasında yaşadığı söylenir. Adaletli, saf ve temiz, güzeller güzeli Astrae, Altın Çağ sona erip de dünyada ahlaksızlar ve ahlaksızlıklar belirmeye başlayınca buna dayanamayarak geldiği yer olan gökyüzüne çekilmiş ve Başak Burcu olmuş. Başak Burcu'nun

eskilerde olduğu gibi bakire bir kadınla simgelenmesi, günümüzde de saf, temiz, erdemli ve güzel bir kadın figürüyle resmedilir. (http://astroloji.mahmure.com/haberler/burclarin-mitolojik-gecmisleri_653602).

Başak burcunun Türk astrolojisindeki karşılığı da Sıncıma, Atçak ve Kıllı adındaki burçlardır. Benzer bir biçimde bu üç burcun genel özellikleri “saf, dürüst, erdemli” şeklindedir.

Terazi burcu ile Anibus ve Athena tanrılarının arasındaki mitik ilişki ve bunun Terazi burcuna mensup olanlara yansımaları ise şu şekildedir:

Yunan çok tanrıcılığının en ünlü ve önemli tanrılarında biri olan Athena, ilgilendiği adalet ve yargı sebebiyle Terazi burcunun da yöneticisi kabul edilir. Athena için mitler “Zeus’un kafasından çıkan kızı” derler. Buna neden olarak da; Athena’nın Zeus’un kafasından tepeden tırnağa silahlı olarak çıkmış olmasıdır. Savaşçı bir ruha sahip olan Athena için, Atina kentinin koruyucusu ve ruhu da denir. Mitolojide Kadim Mısır’ın Ölüler Kitabı’nda ölü ruhların kalpleri bir Terazi yardımıyla tartılıyor ve onun içindeki iyilik ve kötülüklerin miktarları ortaya çıkıyordu. İyilik tarafı ağır basan ruhlar hemen orada ödüllendiriliyor, kötülük tarafı ağır basanlar ise cezalandırılıyorlardı. Kadim Mısır inancında bu işlemi Çakal Başlı Tanrı diye adlandırılan Ölüler Tanrısı Anibus yapıyordu. Bu efsanelere dayanarak bu burca Terazi denmektedir (http://astroloji.mahmure.com/haberler/burclarin-mitolojik-gecmisleri_653602).

Terazi burcunun Türk astroloji-

sindeki karşılığı Canakkı, Ban ve Cemiş isimli burçlardır. Terazi burcunun Batı mitolojisindeki adaleti sağlayan Athena’dan aldığı adalet, sorumluk ve denge unsurlarının Türk astrolojisindeki Canakkı, Ban ve Cemiş adlı burçlarda da yer aldığı görülür. Sram-Temen bu burçlar hakkında “mantığını ve duygusunu dengede tutan, yaşadığı toplumun kurallarına uyan, otoriter...” gibi tanımlamalara yer vermiştir (Tram-Semen, 2004: 192). Bahaeddin Ögel *Türk Mitolojisi* isimli yapıtında Terazi burcunun eski Türk topluluklarındaki yerine değinerek bu burca ait anlatılara yer verir ve “...Üç geyik usta bir avcı tarafından kovalanmışlar, Geyikler canlarını kurtarmak için göğe kaçıp, Terazi burcunu oluşturmuşlar...” der. Ögel, Oğuz Kağan Destanı’ndaki, göğe gerilen yay ve okları Terazi burcu ile benzeterek “...Yeryüzündeki bir avcı, bütün geyikleri öldürüyormuş. Tanrı avcıyı göğe çekmiş. Avcının yay ve okları, Terazi burcunu oluşturmuşlar...” şeklindeki Altay destanını örnek verir (Ögel 1995:212). Batı astrolojisinde yer alan Terazi burcunun adalet, sorumluluk ve denge ile özdeşleşmesi ile Ögel’in anlattığı bütün geyikleri avlayan avcının bu davranışa karşılık gökyüzüne çekilerek ok ve yaylarının teraziye dönüşmesi ile adalet, denge ve sorumluluk unsurlarının akla gelmesi benzerdir. Bu anlamda batı astrolojisinin Yunan kaynaklı mitik anlatılarına benzer bir biçimde Türk mitolojisinde de bazı burçlarla ilgili anlatıların yer aldığı söylenebilir.

Mathews ve Wackher *Senin*

Hikâyen Ne? adlı eserlerinde iyi bir hikâyenin yer çekimi kadar etkili, ülkenin ve hatta dünyanın yazgısını de-ğiştirecek kadar güçlü olduğunu, basit bir hikâye sayesinde kim olduğumuzu, nerden geldiğimizi, neden burada olduğumuzu ve bizden neler beklendiğini kolayca anlayabileceğimizi söyler (Mathews ve Wackher 2007: 23-27-55). Buradan yola çıkarak günlük burç yorumları ve burçlara göre karakter analizlerinin bireylere kendi hikâyelerini oluşturma fırsatı sunduğu söylenebilir. Örneğin 14.06.2014 tarihli Milliyet Gazetesinin internet sayfasında yer alan günlük burç yorumları köşesinde Yay burcu ile ilgili şu paylaşım yapılmaktadır:

“Risk ve heyecan içeren uğraşlara girebilirsiniz. Eğlence fırsatlarını da kaçırmayacaksınız. Yüksek enerjinizle bulunduğunuz ortamın ilgi odağı haline gelebilirsiniz. Ancak harcamalarınıza en ufak bir sınır koymuyorsunuz. Biraz ölçülü olmanızda fayda var. Aşkla ilgili heyecan verici gelişmeler olabilir. Keyifli bir gün geçireceksiniz.” (<http://astroloji.milliyet.com.tr/>)

Yay burcuna yönelik verilen günlük yorumda aşk, eğlence, heyecan, ekonomi gibi kimi imgelerle okuyucuda yeni beklentiler yaratıldığı ve o burca ait olan insanlara o gün yeni hikâyelerle karşılaşacaklarının söylendiği görülmektedir. Aynı internet sitesinde Yay burcuna ait haftalık, aylık ve yıllık yorumlar da bulunmaktadır. Bu sayede insanların sadece içinde bulunduğu anı değil geleceği de kurgulama şansı bulması sağlanmaktadır. Söz konusu internet sitesinde

Yay burcu ve diğer tüm burçlara ait detaylı kişilik özelliklerinin yer aldığı incelemeler yer almakta ve tüm burçların mitolojik kökenin açıklandığı bölümler de bulunmaktadır.

Genellikle Batı kaynaklı, mitik hikâyelere sahip astrolojiye medyada yer verildiği ve Türk astroloji sisteminin görünürlüğünün çok sınırlı olduğu gözlenmiştir. Uygulamalı halk biliminin geleneği modern çağın yeni alanlarına yerleştirme yeteneğinin Türk astrolojisi bağlamında Batı astroloji sistemi kadar etkili olmadığını söylemek mümkündür. Batı astrolojisinin kişisel kimlik yaratım aracı olarak medyada yer alışı gibi Türk astrolojisi de benzer bir biçimde mitolojik özellikleriyle bir uygulamalı halk bilimi örneği oluşturabilir. Bu konuda Sofi Tram-Semen’in Türk astrolojisi ve batı astrolojisini özellikleri açısından değerlendirmesi dikkat çekicidir. Ona göre Batı dünyasının orijinal olarak sunduğu astroloji, Eski Türk astrolojisinin yeniden düzenlenmiş bir biçimidir ve var olan otuz altı burç, on ikiye düşürülerek yeni takvime uygun hale getirilmiştir (Tram-Semen 2004:3).

Sonuç olarak bir bilim dalı ve fal arasında sıkışmış olan astrolojinin temelde kültürlerin mitik hikâyelerinden beslendikleri söylenebilir. Özellikle popüler Batı astrolojisinde yer alan burçların mitolojik hikâyeler zemininde oluşması dikkat çekicidir. Burçların bu özelliği ise mitik hikâyelerin dönüşerek yeni bağlamlarda yeni ürünler olarak karşımıza çıktığını gösterir. Bu dönüşüm ise uygulamalı halk bilimi çalışmaları

açısından dikkat çekicidir. Özellikle bireylerin kendi mitlerini yaratan günlük hayatlarına yönelik değerlendirmeler sunan burçların günümüzün vazgeçilmez iletişim aracı olan internet üzerinden hızlı bir biçimde yayılışı da uygulamalı halk bilimi çalışmaları içinde değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Ancak burada dikkat çeken ve oldukça önemli olan bir diğer konu ise Türk astrolojisinin tıpkı Batı astrolojisine benzer özellikler taşıması, mitlerden sıkça yararlanması ve bireysel kimliğin belirlenmesinde bir takım koşullandırmalar yapmasıdır. Bu özelliklerine ve Semen'in ifade ettiğine göre Batı astrolojisine kaynak oluşturmalarına rağmen Batı astrolojisinin popülaritesini yakalayamamış olduğu görülmektedir. Bu durum uygulamalı halk bilimi çalışmaları açısından değerlendirildiğinde Türk mitolojisinin ayrıntılı inceleme ve çözümlenmelerle yeni iletişim mekânlarına birçok yeni ürün sağlayabileceğini gösterdiği gibi diğer açıdan buna yönelik disiplinlerarası çalışmaların da eksikliğini gösterir.

KAYNAKLAR

- Assmann, Jan. Kültürel Bellek, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001.
- Basar, Zeki. İctimai Âdetlerimiz-İnançlarımız ve Erzurum İlindeki Ziyaret Yerlerimiz, Ankara: Sevinç Matbaası, 1972.
- Çobanoğlu, Özkul. Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş, Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.
- Çoruhlu, Yaşar. Türk Mitolojisinin Ana Hatları, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2002.
- Duvarcı, Ayşe. Türkiye'de Falcılık Geleneği ve Bu konuda İki Eser, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1987.
- Dorson, Richard. Günümüz Folklor Kuramları. Ankara: Geleneksel Yayınları, 2006.

- Fromm, Eric. Kendini Savunan İnsan, İstanbul: Say Yayınları, 1991.
- Hirsch, Jerrold. "Oluşmakta Olan Halk Bilimi" Çev. Mehmet Emin Dede, Uygulamalı Halkbilimi (yay. haz. M. Öcal Oğuz ve diğer), Ankara: Geleneksel Yayıncılık: 2014.
- Jackson, Bruce. Folklore and Society: Essays in Honor of Benj. A. Botkin. Hatboro, Pa: Folklore Associates, 1966.
- Mathews, Ryan ve Watts Wacker. Senin Hikâyen Ne? (Çev. Aytül Özer), İstanbul: MediaCat, 2009.
- Newall, Venetia J. "Halk Bilimi ve Geleneğin Uyumu (Folklorizm)", Çev. Nejla Kayah Orta, Uygulamalı Halkbilimi (yay. haz.: M. Öcal Oğuz ve diğer.), Ankara: Geleneksel Yayıncılık: 2014.
- Omarr, Sydney. Astroloji ve Burçlar, İstanbul: Epsilon Yayıncılık, 1999.
- Ögel, Bahaeddin. Türk Mitolojisi II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995.
- Pannekoek, Anton, A History of Astronomy. ABD: Dover Publications, 1989.
- Randall, William L. Bizi Biz Yapan Hikâyeler, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.
- Roux, J.P. "Gök-tengri ve Türkler ile Moğollarda Yıldızlar" Çev. G. Yılmaz, Antik Dünyada ve Geleneksel Topumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü, ed. Y. Bonnefoy, yay.haz. Levent Yılmaz, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2000.
- Scognamillo, Giovanni. Astroloji ve Yıldızbilimi, İstanbul: Karizma Yayıncılık, 2003.
- Sezer, Sennur. Osmanlı'da Fal ve Falnameler, İstanbul: AD Kitapçılık, 1988.
- Tram-Semen, Sofi. Türk Astrolojisi, Ankara: Elips Kitap, 2004.
- "Burçların Mitolojik Geçmişleri" (http://astroloji.mahmure.com/haberler/burclarin-mitolojik-gecmisleri_653602), Erişim Tarihi: 01.06.2014
- <http://astroloji.milliyet.com.tr>, Erişim Tarihi, 14.06.2014